

Utbildningsinspektion i Tjärnaskolan

UTBILDNINGSINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av Tjärnaskolan

Tjärnaskolan	Antal barn/elever/studerande
Grundskola åk 1-6	230
Förskoleklass	37

Tjärnaskolan bildar tillsammans med Maserskolan och Tjärnaängsskolan, Masers upptagningsområde som i sin tur ingår i Borlänge skolområde, ett av två skolområden i Borlänge kommun. I ledningen för Tjärnaskolans rektorsområde finns förutom rektorn två biträdande rektorer, var och en med ansvar för flera förskolor inom rektorsområdet.

Tjärnaskolan ligger i Borlänge stad, nära centrum. Merparten av verksamheterna inryms i en större trevånings skolbyggnad vars äldsta del uppfördes 1944. Sedan dess har skolan byggts om och renoverats vid flera tillfällen. Skolan ligger i ett upptagningsområde med blandad bebyggelse, mestadels hyreshus och bostadsrätter. I skolan finns det två förskoleklasser samt grundskola med två klasser per årskurs. I årskurs 4 och 5 finns, förutom två åldershomogena klasser, en åldersblandad klass. Till skolan hör vidare ett integrerat fritidshem samt fem förskolor. Fritidspedagogerna i fritidshemmet arbetar även i grundskolan.

Inspektionen i Tjärnaskolan omfattar förskoleklassen och grundskolan.

Genomförandet av inspektionen i Tjärnaskolan

Skolverket sände den 17 november 2003 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för Tjärnaskolans rektorsområde har bestått av undervisningsrådet Per-Olof Artberg och experten Håkan Wiklund. Besök i Tjärnaskolans rektorsområde inleddes den 3 mars 2004 och avslutades den 4 mars 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Tjärnaskolan, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Tjärnaskolan genomfördes formella intervjuer med elever, elevråd, föräldrar, lärare, elevvårdande personal och rektorn. Inspektörerna besökte bl.a. lektioner och skolmatsal samt var ute under rast.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Grundläggande demokratiska värden och ansvarstagande

Eleverna i Tjärnaskolan uttrycker sina egna uppfattningar, men de kan även lyssna på andra. Lärare som inspektörerna intervjuat anser att eleverna allmänt respekterar andras uppfattningar och elever uttrycker att det är viktigt att kunna påverka utbildningen.

Eleverna gör sin stämma hörd genom bl.a. elevråd och i en del klasser även genom klassråd. Skolan har vidare ett matråd och ett miljöråd, båda med elev-representanter från klasserna.

I Tjärnaskolan tar eleverna i allmänhet ansvar för såväl det egna lärandet som den fysiska miljön i skolan. Inget nämnvärt klotter eller annan skadegörelse kunde observeras. Personal och elever uppger dock att ansvarstagandet för att plocka undan efter sig både på raster och vissa lektioner skulle kunna förbättras. När det gäller elevernas ansvar för det egna lärande uttrycker en lärare att eleverna utför skolarbetet i första hand för lärarens skull och inte för sin egen.

Det är inspektörernas intryck att elevernas inflytande över det egna lärandet generellt sett är lågt. Flera elever i olika klasser uppger att det är lärarna som bestämmer det mesta. ”De som blir klara först” kan dock ibland få välja en arbetsuppgift, uppger någon elev. Se även avsnittet Arbetsmiljö och delaktighet.

Etiska förhållningssätt, trygghet och lust att lära

Det är inspektörernas intryck att eleverna i Tjärnaskolan respekterar andra människor. Nya elever verkar ha tagits emot väl och fått kamrater. Eleverna visar vidare hänsyn och är hjälpsamma. Elever som intervjuades säger t.ex. att man inte tänker så mycket på ”om man är olika”.

Eleverna i Tjärnaskolan är enligt inspektörerna frimodiga och lätta att få kontakt med. Det är vidare inspektörernas intryck att eleverna allmänt är trygga, vilket också bekräftas i samtliga intervjuer.

Inspektörernas intryck är att flertalet elever för det mesta känner lust inför lärandet. Med iver - och med sax och lim - tog exempelvis eleverna i första klass itu med ett grupparbete om frukostmat. Några ämnen nämns av eleverna som särskilt ”roliga”, företrädesvis slöjd samt idrott- och hälsa, medan inställningen till t.ex. matematik, svenska och musik var mer varierande.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolornas resultat under normer och värden är bra och att Tjärnaskolan utgör en trygg miljö för eleverna. Inspektionen visar att eleverna i praktisk handling utvecklat värderingar som i huvudsak ligger väl i linje med de nationella målen i läroplanen för förskoleklass och grundskola.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens övergripande mål

Eleverna i Tjärnaskolan vet om att det finns kunskapsmål i olika ämnen. För att konkretisera målen används s.k. grafiska utvecklingsdokument som innehåller korta och konkreta beskrivningar av vad eleven skall kunna i respektive ämne. Dokumenten finns även för eleverna i förskoleklassen. Såväl eleverna som föräldrar som intervjuats är förtroga med utvecklingsdokumenten. Vidare har föräldrarna via Borlänge kommuns häfte om "minimikunskapskrav" informerats om kunskapsmålen i ämnena svenska, engelska och matematik.¹

Det förekommer sällan att eleverna gör någon egentlig utvärdering av sitt eget sätt att lära eller arbeta, vare sig på egen hand eller tillsammans med sin lärare. Spontan och muntlig utvärdering förekommer visserligen och i någon klass eller ämne är utvärderingen tillsammans med eleven mer systematisk. Någon gemensam metod för - eller syn på - utvärdering av de enskilda elevernas lärande finns det dock inte i Tjärnaskolan.

Kunskaper relaterade till mål

I Tjärnaskolan sammanställs årligen samtliga elevers resultat i svenska, svenska som andraspråk, engelska samt matematik. Av resultaten våren 2004 framgår att huvuddelen av eleverna nådde målen enligt Borlänge kommuns s.k. minimikunskapskrav. Resultaten i svenska som andraspråk ligger dock generellt sett något lägre.

Skolan har läsåret 2002/03 utökat undervisningen i svenska som andraspråk med en tredjedels tjänst. Enligt inspektörerna bör ytterligare åtgärder övervägas för att förbättra elevernas kunskaper i det svenska språket. Se även avsnittet Pedagogisk verksamhet och undervisning.

¹ För att ge lärarna stöd för en bedömning om eleverna uppnått kursplanernas kunskapskrav har Borlänge kommun arbetat fram kommunala minimikunskapskrav i ämnena svenska, engelska och matematik. Kraven finns publicerade i häftet "Minimikunskapskrav Svenska Engelska Matematik för grundskolan i Borlänge" som alla elever och föräldrar i rektorsområdet har fått. Se vidare Skolverkets kommunövergripande rapport avseende Borlänge kommun.

En samlad bild över elevernas kunskapsresultat för andra ämnen än i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik saknas. Kunskaperna om resultaten i övriga ämnen "bärs" istället av de enskilda lärarna och redovisas t.ex. vid utvecklingssamtalet. För att kunna göra en samlad bedömning av elevernas resultat bör skolan vid lämplig tidpunkt, t.ex. i årskurs 5, göra en sammanställning av resultaten i samtliga ämnen. Det är därvid viktigt att de olika kunskapskvaliteterna fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet beaktas.

Sammanfattningsvis finner inspektörerna att möjligheten att bedöma skolans samlade resultat är begränsad och Tjärnaskolan bör därför utveckla system för att redovisa elevernas kunskapsutveckling i samtliga ämnen. Sammantaget är det ändå inspektörernas bedömning att utveckling och lärande ligger i linje med läroplanens och kursplanernas mål, men att särskilda insatser bör göras för att ge alla elever förutsättningar att nå målen där måluppfyllelsen är låg, främst i ämnet svenska som andraspråk. Formerna för elevens och lärarens gemensamma utvärdering av elevens lärande bör också utvecklas.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Samverkan i skolmiljön

I Tjärnaskolan finns klassråd, dock inte i alla klasser. Enligt rektorn och elever som inspektörerna intervjuat är kvaliteten på klassråden skiftande. De frågor som tas upp under klassråden förs vidare till skolans elevråd som leds av rektorn och en av de biträdande rektorerna. De klasser som inte har klassråd tar upp det som är viktigt ur elevernas perspektiv, skriver ner det på ett papper som sedan tas med till elevrådets möte. Eleverna har sett resultat av vissa frågor som diskuterats i elevrådet, medan resultat uteblivit i andra fall. Så till exempel har det bildats ett matråd, däremot har nätt till fotbollsmålet uteblivit trots att frågan tagits upp flera gånger.

Skolans formella samverkan med föräldrarna sker genom att rektorn träffar skolrådet en gång i månaden. Rådet består av två föräldrarepresentanter per klass, men enligt samstämmiga uppgifter från skolledning och föräldrar deltar endast ca en tredjedel av föräldrarepresentanterna i rådets möten.

Som ovan framkommit under avsnittet "Normer och värden" är formerna för elevernas inflytande över det egna lärandet svagt utvecklade i Tjärnaskolan. Enligt intervjuade lärare finns det inte heller några gemensamma strategier eller metoder i kollegiet för att skapa inflytande.

Av läroplanen framgår att skolan skall sträva efter att varje elev tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö. Inspektörerna tar inte ställning

till vilka former elevernas inflytande över det egna arbetet och för skolmiljön skall anta men vill ändå framhålla vikten av att inflytandet inte begränsas till olika samverkansorgan. Inspektörerna vill även påpeka att en förutsättning för verkligt inflytande är att eleverna känner till målen för utbildningen samt att de får redskap för att utöva inflytandet. Enligt inspektörerna ger skolans arbete med de s.k. grafiska utvecklingsdokumenten förutsättningar för delaktighet och verkligt inflytande.

I Tjärnaskolan finns det gemensamma och nedtecknade regler som årligen skickas till hemmen. Reglerna togs fram för ca sex år i samverkan med föräldrar. I flera klassrum finns det dessutom trivseregler som tagits fram i den egna klassen av eleverna och läraren tillsammans.

I en klass fanns vid tiden för inspektionsbesöket, ”Regler för uppförande” uppskrivna på tavlan. Där angavs bl.a. att elever inte får göra störande ljud eller resa sig från stolen utan att räcka upp handen och be om lov. När en elev har fått tre tillsägelser flyttas eleven till en annan klass eller årskurs. Inspektörerna har fått uppgifter om att föräldrar reagerat starkt över reglerna i klassen. Enligt rektorn har den aktuella klassen inte haft något föräldramöte där reglerna diskuteras.

Åtgärden att flytta elever eller grupper av elever som misskött sig till annan klass har tillämpats i flera klasser på skolan, både som en akut åtgärd under enstaka lektioner, för en hel dag men även före en hel månad eller mer. När det gäller längre perioder har föräldrarna godkänt åtgärden i förväg, uppger rektorn. Avsikten med åtgärden är att skapa lugn och ro för såväl de aktuella eleverna som den klass som eleverna lämnar samt att bryta mönster. Från skolan anser man att åtgärderna slagit väl ut. Rektorn tror att åtgärden uppfattas som en disciplinär åtgärd av såväl eleven som föräldrarna och anser att ”man ibland måste sätta ner fötterna och bestämma”. För att skapa en god arbetsmiljö för eleverna krävs dock enligt rektorn inte endast flyttning av elever utan även många andra åtgärder.

Enligt skolförfattningarna har rektor stor frihet att fördela och därmed flytta elever mellan klasser och grupper. Flyttning får dock inte innebära en disciplinär åtgärd mot den som flyttas. Att som i Tjärnaskolan flytta en elev till en annan klass under en eller flera lektioner som en disciplinär åtgärd är således inte förenligt med skolförfattningarna.

Arbetet mot kränkande behandling

I Tjärnaskolan arbetas det aktivt för att skapa en bra psykosocial miljö och att förebygga kränkande behandling. Ledstjärnor i detta arbete är att alla elever är allas ansvar, att personalen bryr sig om alla elever och att all personal skall ha samma förhållningssätt.

I förebyggande syfte använder skolan olika metoder eller aktiviteter, bl.a. Projekt Charlie och samarbete med IOGT/NTO. Vidare har man i skolan kamratstödare enligt den modell som företräds av organisationen Friends. Inom ramen för ett EU-projekt samverkar skolan med lärare i andra länder kring värdegrundsfrågor.

Enligt personalen upptäcker de kränkande behandling genom att elever och föräldrar berättar om något särskilt inträffat och genom egna observationer, t.ex. när man rastvaktar. Genom samtal med de inblandade eleverna försöker

man oftast omedelbart reda ut vad som har hänt. I skolan finns ett s.k. trygghetsteam som består av lärare, förskollärare, fritidspedagoger, en av de biträdande rektorerna samt en fältassistent. Teamets arbete kompletterar lärarnas arbete mot kränkande behandling. Det finns inte något gemensamt förhållningssätt eller policy när hemmet skall kontaktas, utan detta avgör respektive lärare. Det är dock inspektörernas intryck att hemmet vanligtvis kontaktas först om situationen inte retts upp i skolan eller vid allvarliga händelser.

Under inspektionen har det framkommit uppgifter om att kränkande behandling pågått under en längre period. Rektorn uppger att hon och personalen är medvetna om detta och arbetar för att komma till rätta med problemen.

Skolan har en "Handlingsplan för en psykosocial arbetsmiljö inom Tjörnaskolans rektorsområde". Planen uppges vara utarbetad i samverkan med skolläring, personal och föräldrar, men vare sig intervjuade elever eller föräldrar känner till planen. I planen anges att "Med begreppet mobbning avses att en eller flera individer upprepade gånger och över tid blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera andra individer. [...] Spontant bråk mellan elever är inte mobbning." Av planen framgår bl.a. skolans förebyggande arbete och vilka åtgärder som skall vidtas när kränkande behandling konstaterats. Planen behandlar inte specifikt om en elev skulle känna sig kränkt av någon vuxen.

Av vad som framkommit under inspektionen fungerar Tjörnaskolans arbete för att upptäcka och motverka kränkande behandling bra. Från skolan uppges att man tar itu med problemet när kränkande behandling upptäcks. Skolans handlingsprogram mot kränkande behandling bör dock revideras så att det utgår från begreppet kränkande behandling och inte från den snävare definitionen mobbning. Handlingsprogrammet bör även behandla perspektivet om en elev känner sig kränkt av en vuxen. Vidare vill inspektörerna uppmärksamma läroplanens krav på att kontakt skall upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan. Inspektörerna vill även understryka vikten av att såväl elever som föräldrar engageras i skolans arbete med att ta fram t.ex. trivselregler och handlingsprogram mot kränkande behandling.

Skolhälsovård och elevhälsa

Förutom mottagning och fastställda hälsokontroller har skolsköterskan bl.a. föräldrasamtal och kontakter med andra myndigheter. Särskilda hälsofrämjande aktiviteter genomförs återkommande, t.ex. promenader, utflykter och utelekar.

Sammanfattningsvis finner inspektörerna att Tjörnaskolans arbete för en bra psykosocial och fysisk arbetsmiljö allmänt är av god kvalitet, liksom skolans arbete för att upptäcka och motverka kränkande behandling. Inspektörerna vill härvid särskilt framhålla skolans s.k. trygghetsteam där bland annat en fältassistent ingår. Skolans handlingsprogram mot kränkande behandling bör dock revideras i enlighet med bestämmelserna i bl.a. läroplanen. Arbetet med att successivt öka elevernas inflytande över det egna lärandet bör förbättras.

Att som en disciplinär åtgärd flytta en elev till en annan klass under en lektion upp till flera månader, är inte förenligt med skolförfattningarna.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödinsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Lokala mål och innehåll

I skolan används Borlänge kommuns häfte om s.k. minimikunskapskrav som anger lokala bearbetningar avseende uppnåendemålen i svenska, engelska och matematik. I Tjärnaskolan används vidare i samtliga ämnen s.k. grafiska utvecklingsdokument för varje årskurs och för förskoleklassen. I många klassrum är de grafiska utvecklingsdokumenten uppsatta på en vägg eller på dörren. Skolan har dels tagit fram utvecklingsdokumenten utifrån kursplanerna och genom diskussioner med andra skolor om den "röda tråden" i lärandet från årskurs 1-9, dels utifrån ovan nämnda minimikunskapskrav. Tanken är att utvecklingsdokumenten så småningom skall kompletteras med konkretiseringar av kursplanernas s.k. strävansmål.

De grafiska utvecklingsdokument är utformade som bilder – t.ex. bokryggar för svenska, geometriska figurer för matematik eller en dubbeldäckad buss för engelska och innehåller korta och konkreta beskrivningar vad eleven skall kunna i respektive ämne. Dokumenten rubriceras med texten "Jag kan:" samt ämnet ifråga. När eleven kan det som är beskrivet i dokumentet skall han eller hon fylla i den yta i utvecklingsdokumentet som innehåller en beskrivning av kunskapen. En utvärdering som personalen gjort avseende av hur de grafiska utvecklingsdokumenten används visar att arbetet fungerar mycket bra, en uppfattning som bekräftas i intervjuerna. Bland annat upplevs eleverna som mer motiverade och föräldrarna mer engagerade än tidigare. Utvecklingsdokumenten upplevs också vara en bra utgångspunkt vid utvecklingssamtalen.

Skolans arbete med att konkretisera vad eleverna skall lära i de olika ämnena är lovvärt och uppfattas positivt av såväl personal som elever och föräldrar. Inspektörerna vill i sammanhanget peka på vikten av att dokumenten används i dialog med eleverna kring deras lärande och också kopplas till målen i ämnet. I annat fall finns det en risk att eleverna "avverkar" moment efter moment vilket kan leda till en kvantitativ syn på lärandet.

Organisering av den pedagogiska verksamheten och tidsanvändningen

Fritidshemmet i Tjärnaskolan är i hög grad integrerad med verksamheterna i de lägre årskurserna, avseende såväl verksamhet som personal och lokaler. Detta uppges ge möjlighet till både flexibilitet och anpassning av verksamheten utifrån elevernas behov, innehållet i undervisningen och läroplanens mål - t.ex. praktiska tillämpningar i halvklass kring ett tema.

Individanpassning, individuell studieplanering och stöd

Skolans två specialpedagoger handleder personal, hjälper till med val av anpassade läromedel samt arbetar direkt med elever i behov av särskilt stöd. I skolan finns ytterligare en resurs för elever i behov av särskilt stöd. Inom Borlänge skolområde finns även andra resurser för utredningar och rådgivning.

Genom observationer och olika tester upptäcks om elever är i behov av särskilt stöd. En av specialpedagogerna besöker regelbundet förskoleklasserna, bl.a. i syfte att tidigt upptäcka om några elever är i behov av särskilt stöd. När en elev bedöms behöva särskilt stöd diskuterar specialpedagogen med klassläraren vilka åtgärder som kan vidtas direkt i den befintliga miljön och vanligtvis tas elevens situation upp i skolans lokala resursteam. Vid behov anmäls ärendet till en elevvårdskonferens. Kontakt tas med elevens vårdnadshavare och åtgärdsprogram upprättas, oftast tillsammans med eleven och dennes föräldrar. Åtgärderna följs upp.

Vid skolan finns det en särskild resursgrupp Örnén, med fyra elever. Två av eleverna får nästan all sin undervisning i gruppen, de två andra främst i svenska, engelska och matematik. För eleverna i Örnén finns åtgärdsprogram.

Av 50 elever som är berättigade att delta i undervisning i svenska som andraspråk deltar 47 elever. Undervisningen betraktas som ett "kärnämne" och är ett alternativ till ämnet svenska för elever med utländsk bakgrund. På skolan finns också lokala tolkningar av målen för ämnet. Modersmålsundervisning erbjuds. Däremot ges inte studiehandledning på modersmålet trots att det finns ett behov av detta, enligt rektorn.

Enligt inspektörerna finns det i Tjärnaskolan i huvudsak väl fungerande rutiner samt utrednings- och analysförfaranden för att identifiera och åtgärda elevers behov av särskilt stöd. Elevernas behov av studiehandledning på modersmålet skall dock tillgodoses.

Arbetssätten

Undervisningssättet varierar beroende på klass, ämne och tillfälle. Inspektörerna observerade redovisningar inför klassen, genomgångar av läraren, tyst läsning och enskilt arbete i arbetsböcker. Även undersökande och skapande arbetssätt i den "vanliga" undervisningen, såsom statistikinsamling, bakning eller kollage i grupp observerades. I samarbete med det närliggande Framtidsmuseet, har eleverna i årskurs 3-6 undersökande arbetssätt i naturorienterande ämnen och teknik. Detta uppskattas mycket av eleverna som bl.a. har haft människokroppen som tema och man har även byggt datastyrda garageportar i lego.

I de flesta klassrum finns det en dator och inspektörerna observerade att dessa används i undervisningen.

Vägledning, utvecklingssamtal och utvärdering av lärandet

Utvecklingssamtal genomförs och fungerar väl. Inför utvecklingssamtalen utvärderar eleven sitt skolarbete och under samtalet går läraren igenom utvecklingsdokumenten tillsammans med eleven och dennes föräldrar. Vid utvecklingssamtalet skrivs också överenskommelser/utvecklingsplaner med eleven och dennes föräldrar. Dessa innehåller bl.a. mål för läsåret samt reflektioner

över om vad som varit bra eller mindre bra avseende elevens sociala utveckling och kunskapsutveckling.

Lärarna bedömer elevernas kunskapsutveckling genom t.ex. observationer, elevarbeten samt olika prov och tester. Varje elev har också en s.k. utvecklingspärm som följer barnet från förskolan t.o.m. elevens sista år vid skolan. Eleverna skall välja ut vilka elevarbeten som skall sitta i pärmen. Pärmen används dock allmänt i begränsad omfattning, både när det gäller att sätta in elevarbeten och för reflektion.

Samverkan och öppenhet

Skolan samverkar med arbetslivet bl.a. genom att eleverna i vissa årskurser under några dagar per läsår besöker arbetsplatser. Vidare ger eleverna flera exempel på studiebesök som genomförts, t.ex. besök på teater, bio och museum.

Sammanfattningsvis bedrivs i Tjärnaskolan en pedagogisk verksamhet av god kvalitet. Lokala planeringar och mål ligger i linje med nationella mål och riktlinjer och styr undervisningen. Enligt inspektörerna utnyttjas personalens kompetens på ett bra sätt. Kunskapssynen och synen på lärandet speglar de som uttrycks i läroplanen och inslag av undersökande arbetssätt förekommer. Vidare bedömer inspektörerna att såväl individanpassning som stöd till enskilda elever fungerar bra. Trots att det, enligt personalens egen bedömning, finns ett behov av studiehandledning på modersmålet ges inte detta, vilket inte är godtagbart.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Ansvarsfördelning, beslutsordning och kommunikation

Samtliga rektorer inom Borlänge skolområde träffas en gång i månaden tillsammans med områdeschefen. Dessa möten innehåller information och diskussion om såväl pedagogiska som praktiska frågor.

Rektorn tillträdde tjänsten 1997 och upplever, liksom personal som inspektörerna talat med, att skolan förbättrats väsentligt sedan dess. Personalen i skolan är organiserade i fyra arbetslag utifrån årskurser eller utifrån arbetet med elever i behov av särskilt stöd. Dessutom finns det ett arbetslag för personalen i fritidshemmet.

Rektors ansvar, befogenheter och funktion

Rektorn för Tjärnaskolans rektorsområde har ledningsansvaret för flera förskolor, förskoleklassen, grundskolan samt för fritidshemmet. I skolan finns även två biträdande rektorer, var och en med ansvar för flera förskolor inom rektorsområdet. Rektorn i Tjärnaskolan är väl känd hos eleverna. Rektorn är för-

trogen med verksamheten och träffar elever genom att besöka klasserna och röra sig ute i korridorer och i andra lokaler. Den personal som inspektörerna intervjuade uttryckte stor uppskattning när det gäller rektorns sätt att leda skolan, både när det gäller det pedagogiska ledarskapet och som chef. Personalen upplever att rektorn ”vet vart hon vill”, ger stöd och uppmuntrar samt är lyhörd. Rektorn själv uppger att hon har som mål att skapa Borlänges bästa skola – en skola med hög kvalitet i undervisningen, där alla trivs, är nöjda och trygga samt där måluppfyllelsen är hög.

Som de främsta redskapen i sitt pedagogiska ledarskap ser rektorn personalen och kraften i arbetslagen samt ett gemensamt förhållningssätt i kollegiet. Vårterminen 2004 har ett pedagogiskt råd inrättats med personal från de olika arbetslagen. Syftet med rådet är bl.a. att verka för utveckling av undervisningen i främst ämnena svenska, matematik och engelska genom att ”se den röda tråden” i varje ämne. Skolans samverkansgrupp, arbetsplatsträffar och medarbetarsamtal är andra viktiga organ för pedagogiska diskussioner och utveckling.

Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Skolan har en lokal arbetsplan som innehåller mål för förskolans, skolans och skolbarnsomsorgens utveckling. Rektorn har föreslagit mål, vilka sedan diskuterats i kollegiet. Det övergripande målet är att skapa en lärande organisation och i fyra satser beskrivs kännetecknen för detta. Utvärderingsbara mål återfinns endast undantagsvis i arbetsplanen eller på arbetslagsnivå.

Enligt rektorn följer arbetslagen upp sitt arbete veckovis, medan utvärdering sker två gånger per år. Arbetslagens ”resultat” beskrivs huvudsakligen i form av genomförda aktiviteter. De lärare som intervjuades upplever utvärderingen av arbetslagens arbetsplaner som mycket värdefull. De är däremot tveksamma till utvärderingen av kommunens kvalitetsmål, som de uppger skett individuellt - närmast i enkätform - och som sedan sammanställts centralt. Rektorn upplever att det är svårt att få till stånd en utvärderingsprocess som bildar en helhet. Rektorn anser vidare att det är ett bekymmer att tolka de kommunala kvalitetsmålen/indikatorerna.

Skolans kvalitetsredovisning utgörs huvudsakligen av ett antal korta sammanställningar under områden som undervisning, kunskapsbedömning, individualisering och samverkan med föräldrar. Trots svårigheten att skapa en helhet i utvärderingsprocessen har kvalitetsredovisningen haft betydelse i utvecklingsarbetet, uppger rektorn.

Övergripande bedömer inspektörerna att det pågår ett ambitiöst kvalitetsarbete i Tjärnaskolan. Det systematiska arbetet med att utvärdera och följa upp verksamheten kan dock förbättras. Det är därvid viktigt att skapa tydliga processer så att utvärderingar och kvalitetsredovisningen fungerar som funktionella redskap för verksamhetsutveckling och inte minst att personalen är delaktig. Goda förutsättningar för detta ges om de mål som skall utvärderas noggrant preciserar vad man vill uppnå under den avsedda perioden och där resultaten redovisas och analyseras. Inspektörerna vill även peka på vikten av att målen relaterar till såväl värdegrundsmål som kunskapsmål.

Rättssäkerhetsfrågor

Alla beslut i elevärenden fattas av rektorn. För de elever som går i skolans resursgrupp Örnén finns beslut om placering i särskild undervisningsgrupp och i några fall även om anpassad studiegång. Skolan har även en elev i en s.k. resursgrupp i Resursskolan² inom Borlänge skolområde. Beslut om placering i särskild undervisningsgrupp finns för eleven.

Rektorn har informerat föräldrarna om att de är välkomna att lämna synpunkter på verksamheten, antingen direkt till personalen eller till skolledningen. Eleverna uppger att deras synpunkter förmedlas till elevrådet.

Sammanfattningsvis finner inspektörerna att ledarskapet i Tjärnaskolan är av mycket god kvalitet. Rektorn fungerar bra som chef för personalen och tar även ett övergripande ledningsansvar för den pedagogiska utvecklingen. Arbetet med att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen är godtagbart men det systematiska kvalitetsarbetet bör förbättras och förtydligas.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Tillgång till verksamhet/utbildning och särskilda utbildningsformer

Rektorn i Tjärnaskolan uppger att skolan följer den nationella timplanen och att den är samordnad med den mottagande Maserskolan som har elever i årskurs 7-9. Ämnet elevens val har man dock inte utan dessa timmar är integrerade i undervisningen.

Elever med funktionshinder får särskilt stöd beroende på funktionshinder.

Inga elever får sin undervisning under vad som i skollagen anges som särskilda utbildningsformer.

Information om utbildning

Varje klasslärare informerar om den egna klassen genom veckobrev eller en "Kom-ihåg-bok". Rektorn skickar övergripande information om skolan vid läsårets start samt vid behov via informationsbladet "Aktuellt från Tjärna". Vi-

² Med detta avses resursgrupper där undervisningen specialiserats på elever med koncentrationssvårigheter eller andra inlärningshinder.

dare finns information om skolan på kommunens hemsida. Hemmen informeras inte särskilt om elevers och föräldrars olika rättigheter respektive skyldigheter. Däremot informeras alla föräldrar inför barnens skolstart i årskurs 1 om t.ex. läroplaner och kursplaner.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att eleverna generellt har god tillgång till utbildning. Skolan uppfyller dock för närvarande inte författningarnas krav vad gäller elevens val.

Skolans information till elever och föräldrar är av god kvalitet.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Personalresurser, personalens kompetens och kompetensutveckling

Personalen i förskoleklassen och grundskolan i Tjärnaskolan består av ca 20 heltidstjänster, vilket motsvarar 7,8 lärare per 100 elever i grundskolan. Tillkommer gör de timmar som t.ex. fritidspedagoger arbetar i grundskolan.

I stort sett all personal i Tjärnaskolan har en utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver. I de lägre årskurserna arbetar fritidspedagoger och förskollärare parallellt med grundskollärare under ett stort antal timmar i veckan. Den personal inspektörerna intervjuat framhåller särskilt det goda samarbetet mellan fritidspedagoger, lärare och förskollärare och att man visar stor respekt för varandras kompetenser.

Tjärnaskolan har en kompetensutvecklingsplan av vilken det bl.a. framgår att planeringen utgår från skolans, arbetslagets och enskilda medarbetares behov. Kvalitetsredovisningen har delvis utgjort underlag för planeringen av kompetensutvecklingen. Gemensamma satsningar genomförs under läsåret 2003/04 inom områden som "Det konstruktiva samtalet", ämnesmetodik i engelska samt ämnesfördjupningar, t.ex. i textilslöjd. Fyra lärare läser specialpedagogik och två lärare fortbildar sig i svenska som andraspråk. Tjärnaskolan är vidare en s.k. partnerskola till högskolan i Dalarna, vilket bland annat innebär att man kontinuerligt tar emot lärarstuderande. De lärare som intervjuats är mycket nöjda med den kompetensutveckling man får.

Läromedel, utrustning, lokaler och resursfördelning

Läromedel och annat pedagogiskt material är av den typ som är vanligt förekommande i den svenska skolan och anpassade till de krav en tidsenlig utbildning kräver. Skolan har ett stort bibliotek, men utbudet är relativt begränsat. I varje klassrum, inklusive i slöjden, finns en dator som också är uppkopplad mot Internet. Alla elever från årskurs 4 har ett eget e-postkonto.

Enligt inspektörerna är lokalerna beskaffade så att de svarar mot de pedagogiska kraven i utbildningen. För de högre årskurserna saknas det dock mindre grupprum.

Budgeten bygger på ett avtal mellan skolområdet och beställarkansliet. Rektorsområdet får en tilldelning med en summa per elev samt en förstärkningsresurs som grundar sig på områdets socioekonomiska karaktär. Därefter har skolan ansvar för att inom sin ram fördela medlen efter behov.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att personalens kompetens liksom lokaler och materiel är av god kvalitet. Inspektörerna vill särskilt framhålla den samverkan som sker mellan lärare och annan pedagogisk personal i skolan.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Tjärnaskolan övergripande är av god kvalitet. Personalen arbetar ambitiöst för att främja elevernas lärande. I Tjärnaskolan arbetas det vidare aktivt för att skapa en bra psykosocial miljö. Enligt inspektörerna finns det i huvudsak väl fungerande rutiner samt utrednings- och analysförfaranden för att identifiera och åtgärda elevers behov av särskilt stöd. Inspektörerna vill även framhålla skolans målmedvetna arbete med att konkretisera kunskapsmålen i de olika ämnena samt det pedagogiska ledarskapet.

Se även bedömningarna under respektive avsnitt där andra väl fungerande verksamhetsdelar eller förhållanden beskrivs.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- systematisk redovisning av elevernas kunskapsutveckling i samtliga ämnen,
- särskilda insatser för att ge alla elever förutsättningar att nå målen i ämnet svenska som andraspråk,
- elevens inflytande över och utvärdering av det egna lärandet,
- skolans handlingsprogram mot kränkande behandling samt
- det systematiska kvalitetsarbetet.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Störande elever har som otillåten åtgärd flyttats till en annan klass under en lektion upp till flera månader (6 kap. 9-10 §§ grundskoleförordningen).
- Studiehandledning på modersmålet erbjuds inte de elever som så behöver (5 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Eleverna erbjuds inte elevens val (2 kap. 19-20 §§ grundskoleförordningen).

Datum	Ort
2004-08-19	Stockholm

Per-Olof Artberg
Håkan Wiklund